

Myndaleikir

Ljósmynd segir þúsund orð og myndavélin lýgur ekki – eða gerir hún það?

Málefni	Almenn mannréttindi, fjölmiðlar, mismunun og útlendingahatur
Þyngdarstig	Stig I
Hópstærð	Hver sem er
Tími	30 mínútur
Yfirlit	Vinna með myndir er skapandi og skemmtileg og þessi verkefni henta vel til að hrista hópinn saman og hafa einnig gildi í sjálfu sér. Þar er fjallað um málefni eins og: <ul style="list-style-type: none"> • Staðalmyndir. • Hvernig hver einstaklingur skynjar heiminn á einstakan hátt. • Hvernig myndir eru notaðar til að upplýsa og blekkja.
Tengd réttindi	• Öll: fer eftir myndunum og málunum sem fjallað er um.
Markmið	<ul style="list-style-type: none"> • Að vekja vitund um það hversu mikilvæg mannréttindi eru. • Að próa „myndlæsi“, hæfileika til að hlusta og samskiptafærni. • Að stuðla að samhygð og virðingu fyrir mannlegri reisn.

I. Hvað sérð þú?

Efniviður	<ul style="list-style-type: none"> • Safn af myndum. • Stíft spjald, lím, bókaplást (ekki nauðsynlegt). • Tafla, stór pappírblöð eða flettistöflublöð og merkipennar. • Veggspjald með greinum Mannréttindayfirlýsingar Sameinuðu þjóðana (Sp).
Undirbúningur	<ul style="list-style-type: none"> • Safnaðu saman 25 myndum sem sýna fólk í ólíkum löndum og við mismunandi aðstæður. • Límdu stíft karton aftan á myndirnar og bókaplást framan á þær svo að þær endist betur (ekki nauðsynlegt). • Númeraðu myndirnar.

Leiðbeiningar

1. Leggðu myndirnar á borð í herberginu.
2. Segðu þátttakendum að þeir eigi að vinna sjálfstætt.
3. Lestu upp eina af greinum í Mannréttindayfirlýsingu Sp og skrifaðu hana á töfluna/flettistöfluna.
4. Segðu þátttakendum að skoða myndirnar og velja þá mynd sem þeim finnst lýsa greininni best.
5. Láttu síðan hvern og einn segja hvaða mynd hann valdi og hvers vegna.
6. Skrifaðu númer myndanna sem voru valdar á töfluna.

MÁLEFNI

JAFNRÉTTI KYNJANNA

FJÖLMÍÐLAR

MISMUNUN

ÞYNGDARSTIG

STIG 4

STIG 3

STIG 2

STIG 1

STIG I

HÓPSTÆRÐ

HVER SEM ER

TÍMI

30 MÍNÚTUR

7. Taktu fimm umferðir í viðbót með öðrum greinum úr Mannréttindayfirlýsingu Sp. (Veldu sambland borgaralegra og pólitískra, og félagslegra og efnahagslegra réttinda.)

Samantekt og mat

Byrja ætti á því að fara yfir verkefnið sjálft og ræða síðan hvað þátttakendur lærðu af því.

- Var erfitt að velja myndir sem táknuðu tiltekin réttindi? Völdu þátttakendur mismunandi myndir í hverri umferð eða fannst þeim ein eða tvær myndir segja allt?
- Völdu þátttakendur sömu myndirnar í nokkrum umferðum eða höfðu þeir mjög ólíkar hugmyndir um það hvað lýsti best mismunandi réttindum? Hvað segir þetta okkur um það hvernig hvert og eitt okkar sér heiminn?
- Farðu yfir listann á flettitöflunni. Hvaða myndir voru oftast valdar? Hvað var sérstakt við þær myndir? Hvers vegna voru þær oft valdar? Skipti stærðin eða liturinn máli eða var efni myndarinnar mikilvægt?
- Var einhver ein mynd valin sem tákn um margs konar mismunandi réttindi?
- Var einhver ósáttur við túlkun einhvers annars á tiltekinni mynd?
- Voru einhverjar myndir aldrei valdar? Væri samt hægt að túlka þær þannig að þær lýsi mannréttindum? Hvaða réttindum? Þátttakendur ættu að útskýra ástæðuna fyrir vali sínu.
- Vissu þátttakendur að þeir hefðu öll þau réttindi sem talað var um í verkefninu? Ef ekki, hvaða réttindi vissu þeir ekki um?
- Hvernig nota/misnota fjölmiðlar myndir? Takið eitt dæmi um nýliðið atvik og greinið framsetningu þess í dagblöðum og í sjónvarpi. Hvernig eru viðkomandi mannréttindamál sett fram?

Ábendingar til leiðbeinanda

Engin takmörk eru fyrir því hversu oft má velja tiltekna mynd. Velja má eina tiltekna mynd oft í einni umferð eða í mörgum umferðum. Með öðrum orðum, hún getur táknað eina greinina hjá mörgum eða ólíkar greinar hjá hinum ýmsu þátttakendum.

Í kaflanum „Hvernig nota á Kompás“ eru nánari upplýsingar sem gagnast við að velja myndasafnið. Taka má myndir úr glanstímaritum, ferðabæklingum, gömlum dagatölum og póstkortum. Gæta ætti þess að ekki sé texti með myndunum en leiðbeinandinn ætti að skrifa hjá sér hver upphaflegur texti þeirra er eða aðrar upplýsingar, svo að hann geti svarað spurningum um slíkt. Myndirnar ættu að sýna „lífið á jörðinni“ á sem fjölbreyttastan hátt; þarna ættu að vera myndir af einstaklingum og hópum, fólki á ólíkum aldri, úr mismunandi menningarheimum og með mismunandi hæfileika. Þarna ættu að vera myndir úr borg og sveit, iðnaði og landbúnaði, af fólki við vinnu og að skemmta sér. Gæta ætti þess að hafa myndirnar ekki í neins konar röð þegar þær eru númeraðar. Númerin eru aðeins til að auðvelt sé að finna myndirnar.

Það fer eftir hópnum og „myndlæsi“ hans hversu mikið þarf að hjálpa þátttakendum að greina myndirnar. Byrja mætti verkefnið á sameiginlegri greiningu á einni eða tveimur myndum. Spurningarnar sem settar eru fram í kaflanum „Nánari upplýsingar“ hér á eftir má nota til leiðbeiningar.

Tilbrigði

Hægt er að biðja þátttakendur að velja þá mynd sem þeim finnst segja mest um hugtakið mannréttindi. Þegar allir eru búnir að velja eiga þeir að rökstyðja valið.

Tillögur um framhald

Þátttakendur gætu notað eigin myndavélar eða keypt ódýrar einnota myndavélar og ljósmyndað „Sýn á mannréttindi“ í heimabyggð sinni.

Það er ekki bara ljósmyndin sjálf sem skapar myndina heldur einnig aðstæður og atvik. Hægt væri að láta hópinn „sjá“ mismunun í verkefninu „Taktu skref áfram“ á bls. 237.

Hugmyndir um aðgerðir

Setja mætti upp sýningu á ljósmyndum úr verkefninu „Sýn á mannréttindi“. Einnig mætti þróa áfram einhverjar hugmyndanna að veggspjöldum úr kaflanum „Aðrir myndaleikir“ hér á eftir og halda sýningu á þeim.

Nánari upplýsingar

„Lestur“ mynda er færni sem þarf að læra og þroska. Talað er um læsi og þá er átt við það að fólk þekki bókstafina og geti lesið prentað mál. En fleira felst í þessu hugtaki. Þar er einnig vísað til hæfninnar í að greina, skilja og túlka textann sem heild. Á svipaðan hátt tala sumir um „myndlæsi“ til að lýsa þeirri hæfni að geta „lesið“ mynd. Ef „lesa“ á mynd þarf að spyrja hver gerði myndina og hvers vegna hann hafði hana svona – hvað vakti fyrir honum. Einnig þarf að gera sér grein fyrir þeim tilfinningalegu áhrifum sem myndir hafa og hvernig þau móta afstöðu áhorfandans til viðfangsefnisins. Þátttakendur gætu spurt sig eftirfarandi spurninga meðan þeir horfa á myndirnar í verkefninu „Mannréttindafrömuðir“.

Viðfangsefnið: hver, hvað, hvar og hvenær?

- Af hverjum er myndin, hvað er viðkomandi persóna gömul, hvers kyns er hún, hvernig er heilsufar hennar og efnahagur og hver er staða hennar?
- Hvað segir stelling hennar og svipur um hana?
- Veit viðkomandi af því að verið er að taka mynd? Stillir persónan sér upp fyrir myndatökuna eða er hún eðlileg?
- Hvernig er umhverfið? Er það í samræmi við persónuna eða er það framandi?
- Hvað er hún að gera? Er það eitthvað venjulegt eða óvenjulegt?
- Hver er tilfinning þín fyrir persónunni yfirleitt? Er það jákvæð eða neikvæð tilfinning, samkennd eða áhugaleysi?

Samhengið

- Hvar var myndin birt fyrst? Í dagblaði, tímariti eða ferðabæklingi? Með öðrum orðum, var hún notuð til upplýsingar, til að selja eitthvað eða í áróðursskyni? Eða eitthvað annað?
- Er einhver titill eða aðrar upplýsingar með myndinni sem undirstrika skilaboðin sem ljósmyndarinn vill koma til áhorfandans?

Tæknileg atriði

- Er myndin svart-hvít eða í lit? Breytir það áhrifunum af henni? Væri myndin áhrifameiri ef hún væri stærri?
- Ertu þátttakendur hrifnir af sjónarhorni myndarinnar?
- Hvaða tæknibrellur hafa verið notaðar (t.d. mjúk lýsing eða fókus)? Hvers vegna?
- Hefur verið átt við myndina eftir á? Segir myndin ekki allan sannleikann? Er myndin af því sem ljósmyndarinn sá þegar hann tók myndina eða hefur hann notað tölvu til að breyta henni (t.d. til að láta persónuna líta betur út)?

Hver tók myndina?

- Hver eru tengslin milli ljósmyndarans og myndefnisins?
- Hefur hann samúð með viðfangsefninu?
- Fær hann borgað fyrir myndina eða er hann áhugaljósmyndari?
- Hvers vegna vildi ljósmyndarinn taka myndina? Hvað vakti fyrir honum? Hvað var hann að reyna að „segja okkur“ með myndinni?

Að lokum, hvaða sjónræn tákni eða staðalmyndir hefur þú fundið? Til dæmis Martin Luther King sem pólitíski leiðtogi sem gnæfir yfir mönnum sínum eða Ngawang Sangdrol sem sveitakona í Tíbet? Hvers vegna völdu ritstjórar þessarar bókar þessar ljósmyndir í verkefnið? Hvaða áhrif hafa þessar myndir á afstöðu þína til persónanna á þeim? Bæta þær einhverju við aðdáun þína á persónunum umfram það sem þú lest í textunum? Hvernig? Hvers vegna?

Heimild: Upplýsingar teknar og aðlagðar úr „Focus for Change“ (Class, gender and race inequality and the media in an international context.) Focus for Change, 1992. (103 London Street, Reading, Berkshire, RG1 4QA, England.)

2. Hvað sérð þú í Pancho?

Efniviður/undirbúningur

- Ljósritaðu allar myndir Panchos í bókinni (sjá 5. kafla). Stækkaðu þær ef hægt er.
- Ljósritaðu eitt sett fyrir hvern vinnuhóp.

Leiðbeiningar

1. Láttu þátttakendur skipta sér í vinnuhópa.
2. Láttu hvern hóp hafa eitt sett af myndum Panchos og segðu þátttakendum að skoða allar myndirnar og velja síðan, hver fyrir sig, þá mynd sem höfðar mest til þeirra – hver sem ástæðan kann að vera.
3. Þegar allir hafa valið á hver og einn að gera grein fyrir vali sínu með því að lýsa því:
 - Sem myndin segir honum
 - Hvers vegna hann valdi myndina
 - Hvernig hún tengist viðhorfum hans og veruleika
 - Hvernig honum finnst hún tengjast mannréttindum.
4. Eftir hverja greinargerð eiga hinir í hópnum að lýsa álitinu sínu.
5. Þegar allir eru búnir skaltu kalla hópana saman.

Samantekt og mat

Hver hópur segir stuttlega frá vinnu sinni og svo má halda áfram með spurningar eins og lýst var í fyrsta myndaleiknum, „Hvað sérð þú“?

Ábendingar til leiðbeinanda

Nota mætti myndir Panchos á ýmsan annan hátt. Til dæmis mætti láta þátttakendur skrifa myndatexta eða þurrka mætti út textana í talbólunum áður en þeir fá myndirnar og láta þá svo skrifa eigin texta.

Leiðbeinandinn verður að gera þátttakendum ljóst mikilvægi þess að virða höfundarrétt listamannsins.

3. Hluti myndarinnar

Efniviður/undirbúningur

- Finndu myndir sem segja einfalda sögu. Klipptu þær í tvennt þannig að hvor í sínu lagi fái myndirnar áhorfandann til að skilja aðstæður á allt annan veg en ef hann hefði myndina í heild fyrir framan sig.
- Settu hverja myndasamstæðu í sérstakt umslag. Hver þátttakandi á að fá eina samstæðu.

Leiðbeiningar

1. Láttu þátttakendur vinna tvo og tvo saman.
2. Réttu hverju pari tvö umslög.
3. Segðu þeim að opna umslögin sín til skiptis og afhenda félaganum sínum annan hluta myndarinnar sem þar er. Félaginn lýsir því sem hann heldur að myndin sýni, hverjir séu á henni og hvað þeir séu að gera.
4. Félagi hans afhendir honum síðan hinn hlutann og spyr hann hvað hann haldi að myndin sýni núna, þegar hún er orðin heil.
5. Haltu svo áfram með stutta samantekt:
 - Hvað kom á óvart?
 - Gerist það ekki stundum að fólk trúir bara því sem það sér en gleymir að það er kannski ekki „sagan öll“?

Ábendingar til leiðbeinanda

Nota má þetta verkefni til að hrista hópinn saman eða þróa það áfram með því að láta þörin skiptast á myndum og endurtaka ferlið. Verður þetta auðveldara í næsta skipti? Eða reynir meira á? Hvers vegna?

4. Textar við myndir

Efniviður/undirbúningur

- Númeraðar myndir
- Pappír og pennar, einn á hvern þátttakanda
- Skæri og límband
- Stórar pappírsarkir (A3) eða flettistöflupappír. Það þarf jafnmargar pappírsarkir og myndirnar eru margar.

Leiðbeiningar

1. Breiddu úr myndunum á borði og segðu þátttakendum að skrifa texta við hverja mynd, annaðhvort hver í sínu lagi eða tveir og tveir saman. Þeir verða að vanda skriftina því að seinna eiga þeir að klippa textana út.
2. Þegar allir eru búnir heldur þú uppi einni mynd í einu og biður þátttakendur að lesa textana sína.

3. Límdu myndina í miðjuna á stórri pappírsörk og láttu þátttakendur líma textana sína kringum myndina og búa þannig til „veggspjald“.
4. Límdu veggspjöldin á vegginn.
5. Farðu stuttlega yfir myndirnar og textana við þær.
 - Hvernig gekk að skrifa texta?
 - Hvað einkennir góðan myndatexta?
 - Ef mynd getur sagt þúsund orð, hvers vegna þarf þá myndatexta?

Ábendingar til leiðbeinanda

Ef notaður er pappír og pennar í mismunandi litum fyrir myndatextana verða veggspjöldin fallegri. Það er bæði skemmtilegt og spennandi að nota þessa aðferð til að fá marga myndatexta á hverja mynd. Þátttakendur verða þá vel undirbúnir fyrir góða umræðu. Þetta er frábær leið til að gera þátttakendum ljóst að hver og einn sér heiminn á sinn sérstaka hátt, og það ber að virða.

5. Talbólur

Efniviður/undirbúningur

- Myndir, ein á hvert par. (Tvö eða fleiri pör ættu að fá sömu myndina.)
- Pappír og penni, einn á hvert par.
- Lím.

Leiðbeiningar

1. Láttu þátttakendur vinna tvo og tvo saman. Dreifðu myndunum, pappírsörkunum og pennunum.
2. Segðu þeim að greina myndirnar út frá spurningunum: Hver? Hvað? Hvar? Hvenær? og Hvernig?
3. Láttu þá líma myndirnar á pappírinn og skrifa talbólur fyrir persónurnar.
4. Segðu pörunum að bera saman vinnu sína og gerðu síðan stutta samantekt:
 - Hvernig gekk að greina myndirnar og skrifa talbólurnar?
 - Sum pör voru með sömu myndirnar – komust þau að svipaðri niðurstöðu?
 - Hvaða staðalmyndir fundu þátttakendur í myndunum og í talbólunum?

Ábendingar til leiðbeinanda

Ekki þarf að vera eingöngu með myndir af fólki. Hvernig væri að hafa með nokkrar myndir af dýrum? Það getur verið góð hugmynd ef tala á um staðalmyndir. Fyrst má benda á hversu oft dýr eru sett fram sem staðalmyndir í teiknimyndum og fá hópinn síðan til að leita að dæmum um slíkt í sínum myndum og talbólum.